

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

वि वा एतस्य यज्ञं क्रेष्यते यस्य हविरतिरिच्यते सूर्यो देवो
दिविषभ्य इत्याहू बृहस्पतिना चैवास्य प्रजापतिना च यज्ञस्य
व्यृद्धमपि वपति रक्षाऽस्मि वा एतत्पशुः संचन्ते यदेकदेवत्य
आलंब्यो भूयाभ्वति यस्यास्ते हरितो गर्भ इत्याहू देवत्रैवैना
गमयति रक्षसामपहत्या आ वर्तन वर्तयेत्याहू (१)

ब्रह्मणैवैनमा वर्तयति वि ते भिन्ने तकरीमित्याह
यथायजुरेवैतदुरुद्रप्तसो विश्वरूप इन्दुरित्याह प्रजा वै पशव
इन्दुः प्रजयैवैन पशुभिः समर्धयति दिवं वै यज्ञस्य व्यृद्धं गच्छति
पृथिवीमतिरिक्तं तद्यन्ते शमयेदार्तिमाच्छ्रद्यजंमानो मही द्यौः
पृथिवी च न इत्या- (२)

हृ द्यावापृथिवीभ्यामेव यज्ञस्य व्यृद्धं चातिरिक्तं च
शमयति नार्तिमाच्छ्रद्धति यजंमानो भस्मनाऽभि समूहति
स्वगाकृत्या अथो अनयोर्वा एष गर्भोऽनयोरैवै दधाति
यदेवद्येदति तद्रेचयेद्यन्नावद्येत्पशोरालंब्यस्य नावं द्येत्पुरस्तान्नाभ्यां
अन्यदेवद्येदुपरिष्टादन्यत्पुरस्ताद्वै नाभ्यै (३)

प्राण उपरिष्टादपानो यावानेव पशुस्तस्यावं द्यति विष्णवे

शिपिविष्टाय जुहोति यद्वै यज्ञस्यांतिरिच्यते यः पशोर्भूमा या
पुष्टिस्तद्विष्णुः शिपिविष्टोऽतिरिक्त एवातिरिक्तं दधात्यतिरिक्तस्य
शान्त्या अष्टापूर्णिरण्यं दक्षिणाऽष्टापदी ह्येषाऽऽत्मा नवमः
पशोरात्या अन्तरकोश उष्णीषेणाऽविष्टितं भवत्येवमिव हि
पशुरुल्ब्बमिव चर्मेव मांसमिवास्थीव यावानेव पशुस्तमास्वाऽवं
रुन्धे यस्यैषा यज्ञे प्रायश्चित्तिः क्रियत इष्ट्वा वर्सीयान्भवति॥ (४)

वर्तयेत्याह न इति वै नाभ्या उल्बमिवैकविशतिश्च॥४॥——————[१]

आ वायो भूष शुचिपाउपं नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार।
उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्। आकूत्यै
त्वा कामाय त्वा समृद्धै त्वा किक्किटा ते मनः प्रजापतये स्वाहा
किक्किटा ते प्राणं वायवे स्वाहा किक्किटा ते चक्षुः सूर्याय स्वाहा
किक्किटा ते श्रोत्रं द्यावांपृथिवीभ्यां स्वाहा किक्किटा ते वाचः
सरस्वत्यै स्वाहा (५)

त्वं तुरीयावशिनीवशासि सकृद्यत्वा मनसा गर्भ आशयत्।
वशा त्वं वशिनी गच्छ देवान्धसत्याः सन्तु यज्मानस्य कामाः।
अजासि रयिष्ठा पृथिव्याऽ सीदोर्ध्वान्तरिक्षमुपं तिष्ठस्व दिवि ते
बृहद्भाः। तन्तु तन्वन्त्रजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथो रक्ष पिया
कृतान्। अनुल्बुणं वयतु जोगुवामपो मनुर्भव जनया दैव्यं जनम्।
मनसो हविरसि प्रजापतेर्वर्णो गात्राणां ते गात्रभाजो भूयास्म॥ (६)

सरस्वत्यै स्वाहा मनुष्योदेश च॥२॥

[२]

इमे वै सुहाऽऽस्तां ते वायुव्यवात्ते गर्भमदधातां ततः सोमः प्राजनयदग्निरग्नसत् स एतं प्रजापतिराग्नेयमष्टाकंपालमपश्यतं निरवपुत्तेनैवैनामग्नेरधि निरक्षीणात्तस्मादप्यन्यदेवत्यामालभमान आग्नेयमष्टाकंपालं पुरस्तान्निर्वपेदग्नेरैवैनामधि निष्क्रीया लभते यद्- (७)

वायुव्यवात्तस्माद्वायुव्या यदिमे गर्भमदधातां तस्माद्वायावापृथिव्या यथसोमः प्राजनयदग्निरग्नसत् तस्मादग्नीषोमीया यदनयोर्वियत्योर्वार्गवदत्तस्माथ्सारस्वती यत्प्रजापतिरग्नेरधि निरक्षीणात् तस्मात्प्राजापत्या सा वा एषा सर्वदेवत्या यदजावशा वायुव्यामा लभेत् भूतिकामो वायुर्वै क्षेपिष्ठा देवता वायुमेव स्वेन (८)

भागधेयेनोप धावति स एवैनं भूति गमयति व्यावापृथिव्यामा लभेत कृष्माणः प्रतिष्ठाकामो दिव एवास्मै पूर्जन्यो वर्षति व्यस्यामोषधयो रोहन्ति समर्धुकमस्य सस्य भवत्यग्नीषोमीयामा लभेत यः कामयेतान्नवानन्नादः स्यामित्यग्निनैवान्नमवे रुन्धे सोमेनान्नाद्यमन्नवानेवान्नादो भवति सारस्वतीमा लभेत् य - (९)

ईश्वरो वाचो वदितोः सन्वाच न वदेद्वाग्वै सरस्वती सरस्वतीमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति सैवास्मिन्वाच दधाति प्राजापत्यामा लभेत् यः कामयेतान्भिजितमुभि जयेयमिति

प्रजापंतिः सर्वा देवता देवतांभिरेवानंभिजितमभि जंयति
वायुव्ययोपाकरोति वायोरेवैनामवृद्ध्या लभतु आकूत्यै त्वा
कामायु त्वे- (१०)

त्याह यथायुजुरेवैतत्किंकिटाकारं जुहोति किकिटाकारेण वै
ग्राम्याः पशवो रमन्ते प्रारण्याः पंतन्ति यत्किंकिटाकारं जुहोति
ग्राम्याणां पशूनां धृत्यै पर्यग्नौ क्रियमाणे जुहोति जीवन्तीमेवैनां
सुवर्गं लोकं गमयति त्वं तुरीया वशिनीं वशासीत्याह देवत्रैवैनां
गमयति सत्याः सन्तु यजमानस्य कामा इत्याहैष वै कामो (११)

यजमानस्य यदनार्तं उद्दचं गच्छति तस्मादेवमाहाजासि
रयिष्ठेत्याहैष्वैवैनां लोकेषु प्रतिष्ठापयति दिवि तै बृहद्भा
इत्याह सुवर्गं एवास्मै लोके ज्योतिर्दधाति तन्तुं तन्वत्रजसो
भानुमन्विहीत्याहैमानेवास्मै लोकां ज्योतिष्मतः करोत्यनुल्बुण्ठं
वयतु जोगुवामप इत्या- (१२)

ह यदेव यज्ञ उल्बणं क्रियते तस्यैवैषा शान्तिर्मनुर्भव जनया
दैव्यं जनमित्याह मानव्यो वै प्रजास्ता एवाद्याः कुरुते मनसो
हविरसीत्याह स्वगाकृत्यै गात्राणां ते गात्रभाजो भूयास्मेत्याहा-
इशिषंमेवैतामा शास्ते तस्यै वा एतस्या एकमेवादेवयजनं
यदालब्धायामभ्रो (१३)

भवति यदालब्धायामभ्रः स्यादप्सु वा प्रवेशयेथसर्वा वा

प्राशर्जीयाद्यदप्सु प्रवेशयेद्यज्ञवेशसं कुर्याथ्सर्वमेव प्राशर्जीया-
दिन्द्रियमेवाऽऽत्मन्धते सा वा एषा त्रियाणामेवावरुद्धा संवथ्सरसदः
सहस्रयाजिनो गृहमेघिनुस्त एवैतयां यजेरन्तेषामेवैषाऽऽप्ताः॥ (१४)

यथस्वेनं सारस्वतीमा लभेत् यः कामाय त्वा कामोऽप् इत्युप्रो द्विचत्वारिःशत्त्वा॥८॥—[३]

चित्तं चु चित्तिश्वाकृतं चाकृतिश्व विज्ञातं च विज्ञानं च मनंश्व
शक्तिश्व दर्शश्व पूर्णमासश्व बृहच्च रथन्तरं च प्रजापतिर्जयानिन्द्रायु
वृष्णे प्रायच्छदुग्रः पृतनाज्येषु तस्मै विशः समन्मन्त सर्वाः
स उग्रः स हि हव्यो बुभूव देवासुराः संयत्ता आसन्धस इन्द्रः
प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एताङ्यान्प्रायच्छुत्तानंजुहोत्ततो वै देवा
असुरानजयन् यदजयन्तञ्जयानां जयत्वः स्पर्धमानेनैते होत्तव्या
जयत्येव तां पृतनाम्॥ (१५)

उप पञ्चविःशतिश्व॥१॥—[४]

अग्निर्मृतानामधिपतिः स माऽवत्विन्द्रो ज्येष्ठानां युमः पृथिव्या
वायुरन्तरिक्षस्य सूर्यो दिवश्चन्द्रमा नक्षत्राणां बृहस्पतिर्ब्रह्मणो मित्रः
सूत्यानां वरुणोऽपा॒॑ संमुद्रः स्रोत्यानामन्त्र॒॑ साम्राज्यानामधिपति
तन्माऽवतु सोमु ओषधीना॒॑ सविता प्रसुवाना॒॑ रुद्रः पशुनां
त्वष्टा रूपाणां विष्णुः पर्वतानां मुरुतो गुणानामधिपतयस्ते माऽवन्तु
पितरः पितामहाः परेऽवरे ततोस्ततामहा इह माऽवता।
अस्मिन्ब्रह्मन्त्रस्मिन्क्षत्रैऽस्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्मन्त्रस्यां

देवहूत्याम्॥ (१६)

अवरे सप्तदश च॥१॥

[५]

देवा वै यद्यज्ञोऽकुर्वत् तदसुरा अकुर्वत् ते देवा
 एतानभ्यातानानपश्यन्तानभ्यातन्वत् यद्देवानां कर्मासीदार्थ्यत्
 तद्यदसुराणां न तदार्थ्यत् येन कर्मणेर्थसुत्तत्र होतुव्या क्रुध्नोत्येव
 तेन कर्मणा यद्विश्वे देवाः सम्भरन्तस्मादभ्याताना वैश्वदेवा
 यत्प्रजापतिर्जयान्नायच्छ्रुतस्माङ्गयाः प्राजापत्या - (१७)

यद्राष्ट्रभृद्दीं राष्ट्रमादेत् तद्राष्ट्रभृतां राष्ट्रभृत्वं ते देवा
 अभ्यातानैरसुरानभ्यातन्वत् जयैरजयत्राष्ट्रभृद्दीं राष्ट्रमादेत्
 यद्देवा अभ्यातानैरसुरानभ्यातन्वत् तदभ्यातानानामभ्यातानत्वं
 यज्ञयैरजयन्तज्ञयोनां जयत्वं यद्राष्ट्रभृद्दीं राष्ट्रमादेत् तद्राष्ट्रभृतां
 राष्ट्रभृत्वं ततो देवा अभवन्परासुरा यो भ्रातृव्यवान्ध्याथस
 एताङ्गुहयादभ्यातानैरेव भ्रातृव्यानभ्यातनुते जयैर्जयति राष्ट्रभृद्दीं
 राष्ट्रमा दत्ते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति॥ (१८)

प्राजापत्या: सौऽष्टादश च॥२॥

[६]

ऋताषाङ्गुतधामाऽग्निर्गन्धर्वस्तस्योषधयोऽप्सरसं ऊर्जो नाम
 स इदं ब्रह्मं क्षुत्रं पांतु ता इदं ब्रह्मं क्षुत्रं पान्तु तस्मै स्वाहा ताभ्यः
 स्वाहा सःहितो विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वस्तस्य मरीचयोऽप्सरसं
 आयुवः सुपुम्नः सूर्यरश्मिश्वन्द्रमा गन्धर्वस्तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो

बैकुरयो भुज्युः सुपुर्णो यज्ञो गन्धर्वस्तस्य दक्षिणा अप्सरसः
स्तवाः प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनौ (१९)

गन्धर्वस्तस्यर्खामान्यप्सरसो वहय इषिरो विश्वव्यचा
वातो गन्धर्वस्तस्याऽप्सरसो मुदा भुवनस्य पते यस्य
त उपरि गृहा इह च। स नौ रास्वाज्यानि॑ रायस्पोष॑
सुवीर्य॑ संवध्मरीणाऽस्त्रिम्। परमेष्ठिपतिर्मृत्युर्गन्धर्वस्तस्य
विश्वमप्सरसो भुवः सुक्षितिः सुभूतिर्भद्रकृथ्सुवर्वान्पुर्जन्यो
गन्धर्वस्तस्य विद्युतोऽप्सरसो रुचो दूरेहेतिरमृडयो - (२०)

मृत्युर्गन्धर्वस्तस्य प्रजा अप्सरसो भीरुवश्चारुः कृपणकाशी
कामो गन्धर्वस्तस्याऽप्ययोऽप्सरसः शोचयन्तीर्नाम् स इदं ब्रह्म
क्षत्रं पातु ता इदं ब्रह्म क्षत्रं पान्तु तस्मै स्वाहा ताभ्यः स्वाहा स
नौ भुवनस्य पते यस्य त उपरि गृहा इह च। उरु ब्रह्मणेऽस्मै
क्षत्राय महि शर्म यच्छ॥ (२१)

मनौऽमृडयः पद्मत्वारिशश्च॥ ३॥ [७]

राष्ट्रकामाय होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभूतो राष्ट्रेणैवास्मै राष्ट्रमवं
रुन्धे राष्ट्रमेव भवत्यात्मने होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभूतो राष्ट्रं प्रजा
राष्ट्रं पश्वो राष्ट्रं यच्छेष्टो भवति राष्ट्रेणैव राष्ट्रमवं रुन्धे वसिष्ठः
समानानां भवति ग्रामकामाय होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभूतो राष्ट्रं
संजाता राष्ट्रेणैवास्मै राष्ट्रं संजातानवं रुन्धे ग्रा- (२२)

म्येव भंवत्यधिदेवंने जुहोत्यधिदेवंन एवास्मै सजातानवं रुन्धेत एनमवरुद्धा उपर्ति॒ष्ठन्ते रथमुखं ओजस्कामस्य होतुव्या॑ ओजो॑ वै राष्ट्रभूतं ओजो॑ रथं ओजस्वेवास्मा॑ ओजोऽवं रुन्ध ओजुस्व्येव भंवति॑ यो राष्ट्रादपंभूतः स्यात्स्मै होतुव्या॑ यावन्तोऽस्यु॑ रथाः स्युस्तान्नृयाद्युङ्घविति॑ राष्ट्रमेवास्मै युनुक्त्या- (२३)

हुतयो॑ वा एतस्याकृत्पा॑ यस्य राष्ट्रं न कल्पते स्वरथस्य दक्षिणं चक्रं प्रवृत्य॑ नाडीमभि॑ जुहुयादाहुतीरेवास्य॑ कल्पयति॑ ता॑ अस्य कल्पमाना राष्ट्रमनु॑ कल्पते सङ्ग्रामे॑ संयते॑ होतुव्या॑ राष्ट्रं वै राष्ट्रभूतो॑ राष्ट्रे॑ खलु॑ वा एते॑ व्यायच्छन्ते॑ ये सङ्ग्रामः॑ संयन्ति॑ यस्य॑ पूर्वस्य॑ जुहुति॑ स एव भंवति॑ जयति॑ त य॑ सङ्ग्रामं मान्युक इधमो (२४)

भंवत्यङ्गांरा पुवं प्रतिवेष्टमाना अमित्राणामस्य॑ सेनां प्रति॑ वेष्यन्ति॑ य उन्माद्येत्तस्मै॑ होतुव्या॑ गन्धर्वाप्सुरसो॑ वा एतमुन्मादयन्ति॑ य उन्माद्येते॑ खलु॑ वै गन्धर्वाप्सुरसो॑ यद्राष्ट्रभूतस्तस्मै॑ स्वाहा॑ ताभ्यः॑ स्वाहेति॑ जुहोति॑ तेनैवैनाञ्छमयति॑ नैयंग्रोधं औदुम्बरं आश्वत्थः॑ प्लाक्षु॑ इतीधमो भंवत्येते॑ वै गन्धर्वाप्सुरसां॑ गृहाः॑ स्व एवैनां- (२५)

नायतने॑ शमयत्यभिचरंता प्रतिलोमः॑ होतुव्या॑ः॑ प्राणानेवास्य॑ प्रतीचः॑ प्रति॑ यौति॑ तं ततो॑ येन॑ केन॑ च स्तृणुते॑ स्वकृत॑ इरिणे॑ जुहोति॑ प्रदरे॑ वैतद्वा॑ अस्यै॑ निरक्षतिगृहीतु॑ निरक्षतिगृहीत॑ एवैनुं

निरक्त्रेत्या ग्राहयति यद्वाचः कूरं तेन वषट्करोति वाच एवैनं कूरेण
प्र वृश्चति ताजगार्तिमार्च्छति यस्य कामयेतान्नाद्य- (२६)

मा दंदीयेति तस्य सभायामुक्तानो निपद्य भुवनस्य पत्
इति तृणानि सं गृह्णीयात्प्रजापतिर्वै भुवनस्य पतिः प्रजा-
पतिनैवास्यान्नाद्यमा दंत इदमहममुव्यामुव्यायणस्यान्नाद्यं
हरामीत्याहान्नाद्यमेवास्यं हरति पञ्चिरहरति षड्वा क्रृतवः
प्रजापतिनैवास्यान्नाद्यमादायुर्तर्वोऽस्माऽनु प्र यच्छन्ति (२७)

यो ज्येष्ठबन्धुरपभूतः स्यात्तु स्थलेऽवसाय्य ब्रह्मौदुनं
चतुःशरावं पक्षा तस्मै होतुव्या वर्ष्म वै राष्ट्रभूतो वर्ष्म स्थलं
वर्ष्मैवैनं वर्ष्म समानानां गमयति चतुःशरावो भवति दिक्षवैव
प्रति तिष्ठति क्षीरे भवति रुचमेवास्मिन्दधात्युद्धरति शृतत्वाय
सर्पिष्वान्भवति मेघत्वाय चत्वारं आरपेयाः प्राशञ्जन्ति दिशामेव
ज्योतिंषि जुहोति॥ (२८)

ग्रामी युनक्तीमः स्व एवैनानन्नाद्य यच्छुन्त्येकान्नपञ्चाशब्दां ॥७॥ [८]

देविंका निर्वपेत्प्रजाकामश्छन्दाऽसि वै देविंकाश्छन्दाऽसीव
खलु वै प्रजाश्छन्दोभिरेवास्मै प्रजाः प्र जनयति प्रथमं धातारं
करोति मिथुनी एव तेन करोत्यन्वेवास्मा अनुमतिर्मन्यते राते
राका प्र सिनीवाली जनयति प्रजास्वेव प्रजातासु कुह्वा वाचं
दधात्येता एव निर्वपेत्पशुकामश्छन्दाऽसि वै देविंकाश्छन्दाऽसी-

(२९)

व खलु वै पशवश्छन्दोभिरेवास्मै पशून्प्र जनयति प्रथमं
धातारं करोति प्रैव तेन वापयत्यन्वेवास्मा अनुमतिर्मन्यते राते
राका प्र सिनीवाली जनयति पशूनेव प्रजातान्कुहौ प्रतिष्ठापयत्येता
एव निर्वपेद्वामंकामुश्छन्दाऽसि वै देविकाश्छन्दाऽसीव खलु वै
ग्रामुश्छन्दोभिरेवास्मै ग्राम्- (३०)

मवं रुन्धे मध्यतो धातारं करोति मध्यत एवैनं ग्रामस्य
दधात्येता एव निर्वपेज्योगामयावी छन्दाऽसि वै देविकाश्छन्दाऽसि
खलु वा एतमुभि मन्यन्ते यस्य ज्योगामयति छन्दोभिरेवैनमगदं
करोति मध्यतो धातारं करोति मध्यतो वा एतस्याक्षस्तु यस्य
ज्योगामयति मध्यत एवास्य तेन कल्पयत्येता एव निर्- (३१)

वपेद्यं यज्ञो नोपुनमेच्छन्दाऽसि वै देविकाश्छन्दाऽसि
खलु वा एतं नोपुनमन्ति यं यज्ञो नोपुनमति प्रथमं धातारं
करोति मुखुत एवास्मै छन्दाऽसि दधात्युपैनं यज्ञो नमत्येता
एव निर्वपेदीजानश्छन्दाऽसि वै देविका यातयामानीव खलु वा
एतस्य छन्दाऽसि य ईजान उत्तमं धातारं करो- (३२)

त्युपरिष्ठादेवास्मै छन्दाऽस्ययातयामान्यवं रुन्ध उपैनमुत्तरो
यज्ञो नमत्येता एव निर्वपेद्यं मेधा नोपुनमेच्छन्दाऽसि वै

देविकाश्छन्दा॑सि खलु वा एतं नोपं नमन्ति यं मेधा नोपुनमंति
प्रथमं धातारं करोति मुखुत एवास्मै छन्दा॑सि दधात्युपैनं मेधा
नंमत्येता एव निर्वपे- (३३)

द्रुक्षांमश्छन्दा॑सि वै देविकाश्छन्दा॑सीव खलु वै
रुक्षन्दोभिरेवास्मिन्नुचं दधाति क्षीरे भवन्ति रुचमेवास्मिन्दधति
मध्यतो धातारं करोति मध्यत एवैनं रुचो दधाति गायत्री
वा अनुमतिस्त्रिष्टुग्राका जगती सिनीवाल्यनुष्टुप्कुहूर्धाता वंषद्वारः
पूर्वपक्षो राकाऽपरपक्षः कुहूरमावस्या॒ सिनीवाली॒ पौर्णमास्यनु-
मतिश्वन्द्रमां धाताऽष्टौ (३४)

वसवोऽष्टाक्षरा गायत्र्येकादश रुद्रा एकादशाक्षरा
त्रिष्टुब्द्वादशादित्या द्वादशाक्षरा जगती प्रजापतिरनुष्टुब्द्वाता
वंषद्वार एतद्वै देविकाः सर्वाणि च छन्दा॑सि सर्वांश्च देवता॑
वषद्वारस्ता यथस्ह सर्वा॑ निर्वपेदीश्वरा एनं प्रदहो द्वे प्रथमे निरुप्यं
धातुस्तृतीयं निर्वपेत्तथो॑ एवोत्तरे॑ निर्वपेत्तथैनं न प्रदहन्त्यथो॑ यस्मै॒
कामाय निरुप्यन्ते॒ तमेवाऽभिरुपाऽप्रोति॥ (३५)

पुशुकांमश्छन्दा॑सि वै देविकाश्छन्दा॑सि ग्रामङ्गल्पयत्येता एव निरुतमन्यातारं करोति मेधा नंमत्येता
एव निर्वपेदौ दहन्ति नवं च॥ देविकाः प्रजाकामो मिथुनी पशुकाम॥७॥—————[९]

वास्तो॑प्यते प्रति॑ जानीह्यस्मान्स्वावेशो अनमीवो भवा नः।
यत्त्वेमहे॑ प्रति॑ तत्रो॑ जुषस्वं शं नै॒ एधि द्विपदे॑ शं चतु॑प्यदे। वास्तो॑प्यते

शृग्मया॑ स॒॒सदा॑ ते सक्षी॒महि॑ रुण्यया॑ गातु॒मत्या॑॥ आवुः क्षेमं॑ उत्
योगे॑ वरं॑ नो यूयं॑ पांत्॑ स्व॒स्तिभिः॑ सदा॑ नः। यथसायं॑ प्रांतरग्निहोत्रं॑
जुहोत्याहुतीष्टुका॑ एुव ता॑ उपं॑ धत्ते॑ (३६)

यजंमानोऽहोरात्राणि॑ वा॑ एुतस्येष्टका॑ य आहिताग्निर्यथसायं॑
प्रांतर्जुहोत्यहोरात्राण्येवाऽस्त्वेष्टकाः॑ कृत्वोपं॑ धत्ते॑ दशं॑ समानत्रं॑
जुहोति॑ दशाक्षरा॑ विराङ्गुराजंमेवाऽस्त्वेष्टकां॑ कृत्वोपं॑ धत्ते॑ इथो॑
विराज्येव यज्ञमाप्नोति॑ चित्यश्चित्योऽस्य भवति॑ तस्माद्यत्र॑
दशोषित्वा॑ प्रयाति॑ तद्यज्ञवास्त्ववास्त्वेव तद्यत्ततोऽर्वचीनं॑ (३७)

रुद्रः॑ खलु॑ वै वास्तोष्पृतिर्यदहुत्वा॑ वास्तोष्पृतीयं॑ प्रयायाद्वुद्रु
एनं॑ भूत्वाऽग्निर्नूत्यायं॑ हन्याद्वास्तोष्पृतीयं॑ जुहोति॑ भागुधेयैनैवैनं॑
शमयति॑ नार्तिमार्च्छति॑ यजंमानो॑ यद्युक्ते॑ जुहुयाद्यथा॑ प्रयाते॑
वास्तावाहुतिं॑ जुहोति॑ तादगेव तद्यदयुक्ते॑ जुहुयाद्यथा॑ क्षेमं॑ आहुतिं॑
जुहोति॑ तादगेव तदहुतमस्य वास्तोष्पृतीयं॑ स्याद्॑ (३८)

दक्षिणो॑ युक्तो॑ भवति॑ स॒व्योऽयुक्तोऽथ॑ वास्तोष्पृतीयं॑
जुहोत्युभयमेवाकरपरिवर्गमेवैनं॑ शमयति॑ यदेकंया॑ जुहुयाद्विर्विहोमं॑
कुर्यात्पुरोनुवाक्यामनूच्यं॑ युज्यया॑ जुहोति॑ सदेवत्वाय॑ यद्युत
आदध्याद्वुद्रुं॑ गृहानन्वारोहयेद्यदवक्षाणान्यसं॑ प्रक्षाप्य प्रयायाद्यथा॑
यज्ञवेशसं॑ वाऽदहुनं॑ वा॑ तादगेव तद्यं॑ ते॑ योनिरकृत्वियु॑
इत्युरण्योः॑ सुमारोहय-॑ (३९)

त्येष वा अग्नेर्योनि: स्व एवैनं योनौ समारोहयत्यथो
खल्वाहुर्यदरण्योः समारूढो नश्येदुदस्याग्निः सीदेत्पुनराधेयः
स्यादिति या ते अग्ने यज्ञिया तनूस्तयेह्या रोहेत्यात्मन्समारोहयते
यज्ञमानो वा अग्नेर्योनि: स्वायामैवैनं योन्याऽसमारोहयते॥ (४०)

धृतेऽर्वचीन इ स्याऽस्मारोहयति पञ्चत्वारिःशब्दः॥५॥ [१०]

त्वमग्ने बृहद्वयो दधासि देव दाशुषेऽ कविर्गृहपतिर्युवा॥
हृव्यवाङ्ग्निरजरः पिता नो विभुर्विभावा सुदृशीको अस्मे।
सुग्राहुपत्याः समिषो दिदीह्यस्मद्विद्युख्समिमीहि श्रवाःसि। त्वं
च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे। प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः।
ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्। श्येनो
गृग्राणाऽङ्ग स्वधिर्तिर्वनानाऽसोमः (४१)

पवित्रमत्येति रेभन्नं। आ विश्वदेवऽ सत्यतिः सूक्तैरुद्या
वृणीमहे। सत्यसंवः सवितारम्॥ आ सत्येन रजसा वर्तमानो
निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च। हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति
भुवना विपश्यन्नं। यथा नो अदितिः करत्पश्च नृभ्यो यथा गवैः
यथा तोकायं रुद्रियम्। मा नस्तोके तनये मा नु आयुषि मा नो
गोषु मा (४२)

नो अश्वेषु गीरिषः। वीरान्मा नो रुद्र भामितो वंधीरुविष्मन्तो
नमस्सा विघेम ते। उदप्रुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियस्येव-

घोषाः। गिरिभ्रजो नोर्मयो मदन्तो बृहस्पतिमध्यंका अनावन्ना। हृसैरिंव सखिभिर्वावदद्विरश्मन्मयानि नहना व्यस्यन्न। बृहस्पतिरभि कनिकदद्वा उत प्रास्तौदुच्च विद्वाऽ अगायत्। एन्द्र सानुसिं रयिः (४३)

सुजित्वानः सदासहम्। वर्षिष्ठमृतये भरा प्र संसाहिषे पुरुहूत शत्रूञ्ज्येष्टस्ते शुष्म इह रातिरस्तु। इन्द्रा भर दक्षिणेनावसूनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्। त्वः सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः। इन्द्र ज्यैष्ठाय सुक्रतो। भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मण मुहान्भुवो विश्वेषु सर्वनेषु यज्ञियः। भुवो नृश्च्यौलो विश्वस्मिन्भरे ज्येष्ठश्च मत्रो (४४)

विश्वचरणे। मित्रस्य चर्षणीधृतः श्रवो देवस्य सानुसिम्। सत्यं चित्रश्रवस्तमम्। मित्रो जनान् यातयति प्रजानमित्रो दोधार पृथिवीमुत द्याम्। मित्रः कृष्णरनिमिषाभि चंष्टे सत्याय हृव्यं घृतवद्विधेम। प्र स मित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्त आदित्य शिक्षिति व्रतेन। न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमः हौं अशजोत्यन्तितो न दूरात्। य- (४५)

चिद्धि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतम्। मिनीमसि द्यविद्यवि। यत्किं चेदं वरुण दैव्ये जनेऽभिद्रोहं मनुष्याश्चरामसि। अचिंत्ती यत्तव धर्म युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः। कितवासो यद्रिरिपुर्न दीवि यद्वां घा सत्यमुत यन्न विद्वा। सर्वा ता वि ष्य

शिथि॒रेवं दे॒वाथा॑ ते स्याम वरुण प्रि॒यासः॥ (४६)

सोमो गोपु मा रुयि मत्रो यच्छिथिरा सुस चं॥६॥ [११]

वि वा एुतस्याऽ वायो इमे वै चित्तश्चाप्निर्भूतानाँ देवा वा अभ्यातानानृतापाङ्गाष्टकामायु देविका वास्तो॑प्ते त्वमंग्रे बृहदेकांदशा॥११॥

वि वा एुतस्येत्याह मृत्युर्गन्धर्वोऽवं रुन्धे मध्यतस्त्वमंग्रे बृहथृष्ण॑त्वारिष्ठशत्॥४६॥

वि वा एुतस्यं प्रि॒यासः॥

हरिः ॐ ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः
समाप्तः॥३-४॥